

DOI: <https://doi.org/10.57066/sdrm22.12>

CZU: 001.89:[327+355.02]

ȘTIINȚA DESCHISĂ ÎN SPRIJINUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII UMANE ȘI SIGURANȚEI PERSOANEI

OPEN SCIENCE IN SUPPORT OF ENSURING HUMAN SECURITY AND PERSONAL SAFETY

Serghei SPRINCEAN, dr. hab., conf.univ.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7411-9958>

Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

Rezumat: În articol este analizată problematica Științei Deschise (ȘD) care poate oferi un suport semnificativ și unul de o importanță crucială pentru asigurarea securității umane și a siguranței persoanei într-o diversitate de contexte și perspective. Procesul de asigurare a securității umane prin contracararea pericolelor, amenințărilor și riscurilor specifice în contextul agravării și aprofundării procesului de globalizare poate fi facilitat prin implementarea metodologiei și abordărilor specifice conceptului ȘD. Unitatea a trei elemente de bază: securitatea umană, morala și politica, care se distinge ca postulat definitoriu al supraviețuirii practice și siguranței ființei umane, a societății, precum și a naturii și biosferei, poate fi mai bine și mai eficient sistematizată și căreia i se poate oferi o perspectivă universală, mai cu seamă în cadrul și ca urmare a elaborării, dezvoltării și implementării strategiei ȘD. Necesitatea depășirii amenințărilor globale contemporane imprimă un caracter special aplicării abordării ȘD în cercetarea proceselor politice, inclusiv a promovării drepturilor omului, a asigurării siguranței personale și a libertăților individuale în lumina luptei democratice pentru puterea politică

Cuvinte-cheie: Știință Deschisă, siguranța persoanei, drepturile omului, securitatea umană, politică, morală, globalizare, criză globală, dezvoltare umană durabilă.

Abstract: In the article is analyzed the problematics of Open Science (OS) which can offer a significant support for ensuring human security and personal safety. The process

* © SPRINCEAN Serghei (2022)



of assuring human security by counteracting to the specific dangers, menaces and risks in the context of aggravation and deepening of the process of globalization can be facilitated by the methodology and approaches specific to OS concept. The unity of three basic elements: human security, moral and politics which is distinguished as the defining postulate of practical survival and safety of human being, of society, as well as of nature and biosphere, can be better and more efficiently systematized and universalized in the frame of the OS strategy. The necessity of overcoming the contemporary global menaces imprint a special character to applying OS approach in research of political processes, including of the promotion of human rights, of ensuring personal safety and individual freedoms in the light of democratic struggle for political power.

Keywords: *Open Science, person's safety, human rights, human security, politics, moral, globalization, global crisis, sustainable human development.*

Introducere

Omenirea se confruntă în ultimele decenii cu o criză complexă multiaspectuală de factură globală. Această criză pluridimensională capătă noi aspecte de ordin ecologic, economic, sociopolitic, spiritual, etico-moral, sanitar etc., inclusiv în contextul pandemiei de COVID-19, care a afectat tot mapamondul în anul 2020. Mai recent, începând din 24 februarie 2022, regiunea sud-est europeană a fost marcată de invazia Federației Ruse în Ucraina. Această criză multidimensională, cu o componentă umanitară proeminentă, datorată numărului mare de refugiați și emigranți forțați, s-a extins, cu un impact diferit ca amploare, asupra întregii Europe.

Criza globală pluridimensională, în care se găsește omenirea la etapa contemporană de dezvoltare, și posibilele rezultate dezastruoase ale acesteia atât pentru nivelul de trai al omului, pentru calitatea vieții sale individuale, demnitatea sa, cât și pentru viitorul civilizației umane pe Terra în cel mai global sens, încep să lase o amprentă tot mai vizibilă și substanțială asupra tuturor sferelor vieții și activității umane prin conștientizarea de către tot mai mulți factori de decizie, de către formatorii opiniei publice și liderii sociopolitici, a amplitudinii progresive galopante a pericolelor și amenințărilor totale la adresa omenirii și a persoanei umane, idee fundamentată și argumentată de tot mai numeroși savanți de talie mondială [1, p. 102].

Diversitatea de manifestări și de componente ale crizei globale care impune actualmente societății un anumit mod de comportament colectiv, specific

situațiilor de urgență, caracterizat uneori prin panică, prin decizii strategice dezechilibrate, posedă un caracter polidimensional și include astfel de aspecte precum criza domeniului economic: energetic, financiar, comercial, monetar etc.; criza umanitară cauzată de aplicarea forței militare brute, cea a domeniului ecologic și a dificultății de a păstra intacte biosfera, resursele naturale, mediul ambiant, criza sferei politicului: caracterizată prin expansiunea populismului iresponsabil, restrângerea ariei de răspândire a democrației în lume, eșecurile guvernărilor sociale și protecționiste, a reprezentării democratice a cetățeanului în actul decizional-politic, limitele tot mai evidente ale funcționării și responsabilizării instituțiilor politice; criza profundă a domeniului relațiilor interumane, sociale și interstatale: conflicte violente, revoluții și răsturnări frecvente ale elitelor conducătoare, războaie și conflagrații militare regionale cu implicarea principalelor forțe politice, economice și militare de pe mapamond etc.

Obsesia existențială permanentă pentru securitate a omului, din timpuri străvechi, ca și preocupările tradiționale pentru fortificarea securității și siguranței prin contracararea amenințărilor externe, în societatea contemporană, sunt supuse unui proces profund de reconceptualizare și regândire [2, p. 128]. În viitor, prioritizarea și aprecierea riscurilor și amenințărilor securitare vor fi supuse unor importante și radicale schimbări și reconsiderări în vederea racordării optime a modului de viață a omului contemporan la obiectivul suprem ce stă în fața societății de azi și mâine, dorinței societății de a depăși sustenabil și definitiv criza globală multidimensională. Acest scop tot mai mult marchează adânc mentalitatea socială, dar și aspectele practice ale vieții contemporane, sistemul social de valori, precum și structura preocupărilor și activităților societății, toate fiind subordonate, din ce în ce mai evident, priorității colective de a supraviețui pericolelor globale cu cât mai multă demnitate și cu cât mai puține daune. Aceste deziderate și obiective sunt tot mai clar articulate și exprimate de întreaga societate contemporană, de către elitele politice de la cârma ei, precum și în cadrul instituțiilor și organismelor mondiale și internaționale, la întruniri și negocieri interstatale etc. [3, p. 129].

Știința deschisă în contextul necesității depășirii crizei globale

Necesitățile societății contemporane de a atinge obiectivul de depășire a crizei mondiale și de asigurare a supraviețuirii omenirii în condiții optime a dus la dezvoltarea și perfecționarea sistemului contemporan al imperativelor

securitare, respectându-se demnitatea umană, imperativele general-umane și securitare [4, p. 267]. Astfel, au fost antrenate importante forțe, atât intelectuale de elaborare teoretică a planului și programului de ieșire din criza globală, cât și actori și puteri cu caracter aplicativ de implementare a strategiilor și planurilor elaborate [5, p. 30].

În contextul amplificării efectelor crizei mondiale, a globalizării, domeniul cercetării și inovării este considerat a fi, cel puțin în cadrul Uniunii Europene, un motor de propulsare de o importanță fundamentală în progresul societății umane, pentru a atinge ritmuri satisfăcătoare în dezvoltarea socială, economică și politică, pentru a se reuși o sustenabilizare a proceselor sociale și cele ce țin de schimbările climatice, dar și referitor la instituirea unui minim control asupra evoluției crizei globale, asupra efectelor ei dezastruoase și, în mare parte, imprevizibile pentru cetățeni.

Internetul a schimbat în mod fundamental lumea științei și a cercetării, dar și percepția securității de către fiecare cetățean. Comunitățile de cercetare au testat noi moduri de înregistrare, certificare, diseminare și conservare a publicațiilor științifice. Aici ar putea fi menționată întreaga experiență anterioară a comunității științifice internaționale care a constituit o premisă pentru apariția unei noi abordări a fenomenului științei în colaborare și acces deschis la datele primare și la rezultatele finale. Spre exemplu, cercetarea referitoare la secvențierea genomului uman și partajarea datelor obținute între grupuri de cercetători din diverse state pentru a accelera finalizarea acestui studiu sau depozitele de publicații științifice din domeniile matematicii și fizicii arXiv (<http://arxiv.org>), care au început să funcționeze deja în 1991.

Partajarea rezultatelor cercetării prin intermediul rețelelor sociale și al mediilor speciale create în acest scop, precum Academia.edu (<https://www.academia.edu>), ResearchGate (<https://researchgate.net>), Mendeley (<https://www.mendeley.com>) care permite adnotarea deschisă și generarea bibliografiilor, cumpărat de Elsevier în 2013, precum și altele, au devenit din ce în ce mai populare deja în ultimul deceniu, aducând cu sine un grad mai înalt de sistematizare a cunoștințelor umane, inclusiv despre cunoștințele periculoase, despre riscurile și amenințările de securitate. Accesul deschis ca o ideologie pentru creșterea accesibilității la publicațiile științifice a fost lansat sub forma Inițiativei de Acces Deschis de la Budapesta (BOAI) în 2002 și realizate prin

declarații ulterioare ale celor mai înalte foruri științifice și politice, dar și prin acorduri internaționale [6].

Pentru valorificarea potențialului considerabil al comunității cercetătorilor și inventatorilor, a instituțiilor și colectivelor din domeniul cercetării din statele membre UE, a fost elaborată și implementată concepția de edificare a ERA (European Research Area), a unui Spațiu European comun în domeniul cercetării, necesar fluidizării ideilor, sporirii dialogului și colaborării internaționale și interramurale dintre oamenii de știință cu businessul, societatea civilă și mediul politic. Acest Spațiu european de cercetare este un rezultat al inițiativei de a crea o piață unică, fără frontiere, pentru cercetare, inovare și tehnologie în întreaga UE. Scopul ERA este să sprijine statele membre ale UE ca acestea să fie mai eficiente împreună, prin alinierea și aderarea la standarde unice a politicilor și programelor naționale de cercetare ale acestora. Libera circulație a cercetătorilor și a cunoștințelor permite în cadrul ERA o mai bună cooperare transfrontalieră, precum și formarea unei mase critice favorabile dezvoltării cercetării în cadrul societății civile, în comunitatea științifică și în opinia publică, permite organizarea unei competiții bazate pe criterii similare la nivelul întregii UE. Inițiativa ERA a fost lansată în anul 2000 și a fost revăzută și relansată în 2018. Recent, în septembrie 2020, Comisia Europeană a publicat planul de relansare a ERA [7].

ERA cuprinde componentele: 1) sisteme naționale de cercetare mai eficace, 2) optimizarea cooperării și a concurenței la nivel transnațional, 3) o piață a forței de muncă deschisă pentru cercetători, 4) egalitatea dintre sexe și integrarea aspectelor legate de aceasta în cercetare, 5) optimizarea circulației cunoștințelor științifice, a accesului la aceste date cu caracter științific și a transferului, inclusiv prin ERA digital, al acestor cunoștințe către populație și către mediul de afaceri, capabil să dezvolte și să amplifice beneficiile obținute de pe urma valorificării lor.

Încă din iulie 2012, Comisia Europeană a adoptat un pachet de informații științifice, care constă dintr-o comunicare intitulată „Către un acces mai bun la informațiile științifice: Sporirea beneficiilor rezultate din investițiile publice în cercetare” în perspectiva implementării acestor deziderate și vehicule de promovare a politicii de formare și consolidare a unui spațiu european comun în domeniul cercetării și a pus accentul pe unele principii fundamentale cum ar fi transparența, accesul deschis la rezultatele cercetărilor științifice, necesitatea combaterii unui comportament imoral și iresponsabil al personalului din domeniul

cercetării științifice (plagiat, prejudicierea prin nerespectarea drepturilor subiecților (inclusiv umani) implicați în cercetare, falsificarea datelor primare și a rezultatelor științifice, efecte nocive ale cercetărilor asupra mediului, lipsă de onestitate, colegialitate și concurență neloială între cercetători și colective de cercetare etc.) și altele [8].

Principiile date nu au fost selectate întâmplător. Această alegere a fost determinată de amplificarea provocărilor globale ca volum și frecvență, de globalizarea continuă a vieții sociale în general și a activității de cercetare în special, de creșterea exponențială a volumului de informații cu caracter științific și, nu în ultimul rând, de sporirea performanțelor noilor tehnologii comunicaționale și computeriale care permit o securizare de un nivel mult mai înalt prin digitalizare mai facilă și mai calitativă a datelor stocate în format tradițional.

De la Știința Deschisă la Cultura Deschisă

Una dintre soluțiile cele mai eficiente, identificate pentru a contracara efectele derapajelor în era provocărilor globale securitare, inclusiv la adresa securității umane, a constat în atragerea în procesul de căutare și găsire de soluții, inclusiv a publicului larg ca un actor activ în spațiul de cercetare și inovare, asupra căruia se răsfrâng efectele politicilor publice în primul rând, dar și cele ale dezvoltării tehnologiilor, elaborării invențiilor și inovațiilor.

Drept rezultat, a fost elaborat un remediu, un instrument de realizare a obiectivelor specificate mai sus – concepția Științei Deschise (ȘD), care să permită utilizatorilor finali (publicului larg) să devină producători de idei, relații și servicii și, în acest sens, să faciliteze noi modele de lucru, o nouă modalitate de realizare a cercetărilor științifice, dar și noi relații sociale în ultimă instanță. Astfel, Comisia Europeană a identificat în anul 2015 trei priorități strategice ale UE, inclusiv Știința Deschisă, de rând cu Inovarea Deschisă și Deschiderea spre lume. În consecință, Comisia Europeană a prezentat 5 domenii de acțiuni de politici, pentru a susține dezvoltarea Științei Deschise în Europa [9].

Cele 5 domenii de acțiuni identificate de Comisia Europeană pentru a susține dezvoltarea Științei Deschise au inclus [10]:

- 1) Favorizarea și stimularea ȘD, prin promovarea acestuia în programele educaționale, promovarea bunelor practici și creșterea aportului producătorilor de cunoștințe într-un mediu mai deschis (știința cetățenilor – citizen science);
- 2) Eliminarea barierelor pentru ȘD: aceasta implică, printre altele, analiza carierelor de cercetare, în scopul creării stimulentei și recompenselor pentru implicarea în ȘD;
- 3) Integrarea și promovarea activă a politicilor de acces deschis pentru datele de cercetare și publicații științifice;
- 4) Dezvoltarea infrastructurilor de cercetare pentru ȘD, pentru a îmbunătăți găzduirea datelor, accesul și guvernanta acestora, inclusiv dezvoltarea unui cadru comun pentru datele de cercetare și crearea Cloudului european destinat Științei Deschise;
- 5) Încorporarea ȘD în societate, drept un promotor socioeconomic, prin intermediul căruia știința trebuie să devină mai receptivă la așteptările societale și economice.

La baza acțiunilor, politicilor și strategiilor de promovare a concepției Științei Deschise stă presupunerea că Știința Deschisă va duce în cele din urmă la o știință mai calitativă, mai echitabilă, mai morală și mai corectă, 1. prin sporirea credibilității cercetătorului și a rezultatelor muncii sale, consolidând integritatea științifică; 2. prin amplificarea încrederii populației în caracterul benefic și util al cunoștințelor, al tehnologiilor și al rezultatelor cercetărilor științifice, asigurând accesul larg la verificarea nerestricționată și transparentă a datelor științifice (primare și finale); 3. prin amplificarea eficienței colectivelor de cercetători, raționalizând resursele și sporind raportul dintre costuri și beneficii obținute din cercetare; și 4. prin creșterea calității soluționării problemelor societale, rezultate din provocările globale.

Totodată, din 2014, promovate prin Agenda Europeană pentru ȘD, care este ancorată în Strategia UE privind Piața digitală unică (Digital Single Market strategy: 2014-2019), se fac remarcate în mai multe publicații și o serie de componente sau instrumente ale fenomenului ȘD [11].

Printre aceste elemente componente ale ȘD se regăsesc constant: Accesul deschis, Datele deschise conform principiilor FAIR, Metodologia deschisă, Surse deschise, Evaluare deschisă sau Altmetrie: măsurarea calității și impactului,

Integritate, etică sau cultura în cercetare, Noi metode de publicare și diseminare, Sisteme de recompensare de tip nou, Știința participativă sau a cetățenilor, Rețele sociale științifice, Cod deschis, Infrastructuri deschise, Open Science Cloud, Resurse educaționale deschise pentru formarea de competențe, Fluxuri de lucru deschise. Ceea ce se evidențiază în mod constant din literatura de specialitate este faptul că pe parcursul evoluției și dezvoltării concepției cu privire la ȘD apar noi domenii circumscrise și elemente componente cum ar fi: Software deschis, Advocacy pentru știința deschisă, Politici de promovare a ȘD etc.

Pe de altă parte, domeniul cercetării a fost pus în strânsă conexiune cu sfera moralității, dar și cu cea a biosferei [12, p. 373]. Astfel, savantul american Van Rensselaer Potter, un important reprezentat al concepției științifice interdisciplinare și post-neclasice contemporane a supraviețuirii și fondator al disciplinei bioeticii în anii 70 ai sec. XX, a conceput acest nou domeniu teoretico-științific și practico-aplicativ ca o sferă înalt tehnologizată, spirituală și intelectuală generatoare de soluții la criza globală contemporană [13, p. 49]. În operele sale principale, disciplina bioeticii devine nu doar un instrument de contracarare și atenuare a crizei globale pluridimensionale, ci o etică globală a viului, o strategie și doctrină salvatoare pentru umanitate, în condițiile în care provocările de securitate la adresa civilizației umane și a omului ca „măsură a tuturor lucrurilor”, devin tot mai violente, mai ample și mai tranșante, necesitând recurgerea la mecanisme sociopolitice și tehnologice eficiente pentru soluționarea și controlul crizei globale, care ar duce la asigurarea supraviețuirii umane în condiții decente și sustenabile [14, p. 16].

Concepția „supraviețuirii acceptabile”, prezentă la V.R. Potter ca o finalitate și scop intrinsec al teoriei și practicii bioetice și reconceptualizată de profesorul T.N. Țirdea în contextul paradigmei biosferocentrismului și coevoluționismului dintre societate și natură, vine azi să desemneze un conținut îmbogățit și extins, referindu-se pe lângă supraviețuirea fizică, corporală și biologică a individului uman, și la o perspectivă sustenabilă de supraviețuire a colectivităților umane în biosferă, în limitele convenite de comun acord și acceptate în mod democratic de majoritatea membrilor acestora, în corelație cu standardele etico-morale referitoare la demnitatea, autoestimarea omului, precum și la nivelul și calitatea vieții lui [15, p. 99]. Prin urmare, se profilează concluzia că conceptul de „supraviețuire inacceptabilă” se dorește a fi unul integrant,

incluzând condiții de securitate organic importante pentru persoana umană nu doar pentru a-și continua existența biologică o perioadă până la dispariția sa fizică, ci și pentru a deschide pentru om noi perspective de progres și dezvoltare în cadrul biosferei ca un mediu firesc de viață [16, p. 260].

În contextul celor remarcate, se impune specificarea că în regiunile de pe glob cu un nivel de viață ridicat, cu un potențial socioeconomic și intelectual avansat a fost elaborat un șir de politici și strategii în perspectiva redresării situației create ca răspuns la aceste provocări globale, tot mai accentuate în ultima perioadă [17, p. 149]. Spre exemplu, mai cu seamă în perioadă antebelică de până la 2022, în Uniunea Europeană la nivel comunitar, dar și în unele state membre la nivel național, s-a încercat să se elaboreze mai multe mecanisme de contracarare a crizei globale pentru a obține o dezvoltare durabilă a tuturor statelor membre, pentru a ridica cât mai rapid posibil nivelul de dezvoltare a celor mai înapoiate regiuni și state din UE, inclusiv prin implementarea unor standarde comune în toate domeniile vieții sociale, prin contracararea pericolelor și riscurilor de securitate.

În corelație cu domeniul bioeticii care acordă o atenție sporită securității umane și siguranței persoanei, domeniul științei deschise are potențialul să maximizeze și să valorifice elaborările și soluțiile tehnologice noi. Prin urmare, vom sublinia stringenta necesitate de dezvoltare a tuturor componentelor ȘD, deoarece neglijarea unor componente și favorizarea sau accentuarea altora poate genera un dezechilibru sistemic și o simplificare voită și premeditată a realității, ceea ce va conduce nu către o dezvoltare socială prin implementarea concepției ȘD și către un grad mai mare al securității umane, ci către o degradare a societății și a stării sale de siguranță și apărare în fața pericolelor, prin aplicarea simplistă și parțială a conceptului de ȘD, din start menit, inclusiv prin diversitatea sa sistemică internă, să ajusteze procesele sociale la noile realități și necesități ale organismului social, tot mai ramificate și mai complexe, pentru o depășire sustenabilă a crizei globale.

Totodată, consider că fenomenul ȘD treptat își regăsește locul într-un context social mai larg decât abordarea securitară, generând promovarea unor noi concepte, cum ar fi cel al *Culturii deschise*, în paralel cu asemenea fenomene ca Arta deschisă, Politicul deschis, Economia deschisă, Educația deschisă etc.

Concluzii

În contextul necesității de implementare a metodologiei ȘD, sistemul managementului științei aflat actualmente în plină tranziție, se confruntă cu o serie de provocări structurale și funcționale, printre care: dezvoltarea capacității operaționale, a infrastructurii necesare de implementare a ȘD, sprijinirea inițiativelor naționale de aderare la Cloudul European pentru Știință Deschisă, adaptarea procesului de evaluare a cercetării și carierei (metrici de nouă generație), dezvoltarea de aptitudini și competențe pentru a susține tranziția către știința deschisă (open science literacy), nevoia de a răspunde provocărilor societale prin implicarea directă a societății în cercetare de tip citizen science (știința cetățeanului), corelarea strategiilor și politicilor la nivel național și european prin susținerea unui dialog deschis între decidenți, rețele de cunoaștere și comunități de actori-cheie. În linii generale, necesitățile de implementare a metodologiei ȘD, de reformare a sistemului de cercetare, ajustate a acestuia la noile provocări securitare, denotă o preocupare constantă a societății pentru asigurarea nu atât a confortului pentru cetățean, cât a perspectivelor sale de evoluție și progres, proces care nu poate evita soluționarea amenințărilor, a riscurilor și vulnerabilităților securitare.

Știința deschisă este o prioritate politică atât pentru Comisia Europeană, cât și pentru lumea occidentală în general, dar și o metoda standard de lucru în cadrul programelor UE de finanțare pentru cercetare și inovare, deoarece îmbunătățește calitatea, eficiența și capacitatea de reacție a cercetării la cele mai grave provocări sociale. Atunci când cercetătorii fac schimb de cunoștințe și date, cât mai curând posibil în procesul de cercetare, cu toți actorii publici relevanți, aceasta ajută la diseminarea celor mai recente cunoștințe, celor mai ingenioase soluții la problemele comune. Iar când partenerii din mediul academic, din industrie, autoritățile publice și grupurile de cetățeni sunt invitați să participe la procesul de cercetare și inovare, crește creativitatea și încrederea în știință, mai cu seamă când efectele inovării sunt implementate imediat și pot crea diferențe calitative în timp scurt, cum ar fi eliminarea riscurilor securitare, a dependențelor, creșterea gradului de libertate. De aceea, de regulă, Comisia Europeană solicită beneficiarilor de finanțare pentru cercetare și inovare să-și pună la dispoziție publicațiile în acces deschis și să își facă datele cât mai deschise posibil. Astfel, prin schimbări calitative imediate se recunoaște și se recompensează participarea

cetățenilor și a utilizatorilor finali la procesul științific și inovațional. Iar recompensele, avantajele și beneficiile sunt cele mai perceptibile de publicul larg dacă au un impact asupra celor mai vulnerabile subiecte, cum ar fi problematica riscurilor și amenințărilor la adresa securității omului.

Cu toate perspectivele optimiste și pozitive, în contextul situației socioeconomice și politice create la etapa contemporană a evoluției omenirii, în contextul în care criza globală în proces de amplificare, umanitatea are ca scop evitarea celui mai important și profund impas în care s-a aflat civilizația umană în toată istoria sa. Iar soluțiile cele mai realiste și eficiente provin din perspectiva asigurării securității și dezvoltării omenirii pe viitor, prin apariția și dezvoltarea diverselor concepții științifice interdisciplinare și post-neclasice, în baza unor structuri și construcții socioculturale tradiționale. Astfel, în acest context de idei, ȘD își poate aduce contribuția sa conceptuală și metodologică, dat fiind că reprezintă abordare progresistă, ca să se identifice direcții și căi acceptabile de soluționare a crizei globale. În așa fel, delimitarea și consolidarea diferitor abordări științifice interdisciplinare și post-neclasice cum e cea a supraviețuirii omenirii în întregime, a speciei umane, în cel mai larg sens al cuvântului, prin creșterea importanței sociale a concepției securității umane, devine o modalitate suplimentară de sporire prin diversitate și originalitate a potențialului umanității de autoevaluare, mobilizare, autoprotecție și securizare în momente critice cum este perioada actuală, dominată de grave pericole și amenințări, specifice crizei mondiale actuale.

Confirmare

Articolul este elaborat în cadrul proiectului de cercetare: 20.80009.1606.05 *Calitatea actului de justiție și respectarea drepturilor persoanei în Republica Moldova: cercetări interdisciplinare în contextul implementării Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană*.

Referințe bibliografice

1. SPRINCEAN, S. *Securitatea umană și bioetica. Monografie*. Chișinău: Tipografia Centrală. 2017. ISBN 978-9975-53-589-2.

2. SPRINCEAN, Serghei, COZONAC, Renata. Perspective asupra securității umane și modernizării sociopolitice. In: *Conferința Științifică Internațională “Strategia Securității Uniunii Europene în contextul Metamorfozelor Relațiilor Internaționale”* (II), 22 aprilie 2022: Culegere de articole științifice. Acad. de Administrare Publică din Rep. Moldova / comitetul științific: Oleg Balan [et al.]; colegiul redacțional: Ludmila Roșca [et al.]. Vol. 2. Chișinău: Print-Caro, 2022, pp. 126-132. ISBN 978-9975-56-873-9. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/163450 (accesat 28.08.2022).
3. SPRINCEAN, S. Provocări la adresa securității umane în condițiile globalizării. In: *Mediul strategic de securitate: tendințe și provocări*. Materiale conferinței științifice internaționale. 18 mai 2017. / Red. șt. R. Grosu. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”. 2018, pp. 128-135. ISBN 978-9975-3174-2-9. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/62807 (accesat 28.08.2022).
4. СПРИНЧАН, С. Социо-политические аспекты выживания человечества в контексте эколого- и био-этической проблематики. In: *Environmental Ethics: the Power of Ethics for Sustainable Development*. Collective monograph. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2010, pp. 264-270. ISBN 978-9955191995.
5. SPRINCEAN, S. Imperativele securitare ale societății contemporane. In: *Perspectivile și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației = Prospects and problems of research and education integration into the European area*. Conferință științifică internațională, ediția a VI-a, 6 iunie 2019. Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul. Volumul VI. Partea 1, 2019, pp. 29-33. eISSN 2587-3571. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/90477 (accesat 28.08.2022).
6. *Budapest Open Access Initiative* [online]. BOAI, 14.02.2002. Disponibil: <https://www.budapestopenaccessinitiative.org/read> (accesat 28.08.2022).
7. *Un nou Spațiu european de cercetare: Comisia stabilește un nou plan pentru a sprijini tranziția verde și digitală și redresarea economică a UE* [online]. Comisia Europeană, 30 septembrie 2020. Disponibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/IP_20_1749 (accesat 28.12.2021).

8. Recomandarea (UE) 2018/790 a Comisiei Europene din 25 aprilie 2018 privind accesul la informațiile științifice și conservarea acestora [online]. In: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 2018, 31 mai. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0790&from=SV> (accesat 28.12.2021).
9. Open Innovation, *Open Science, Open to the World*. 22 June 2015. Disponibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_15_5243 (accesat 28.08.2022).
10. European Commission. Directorate-general for research and innovation (RTD). *Draft European Open Science Agenda*. February 2016. Disponibil: https://ec.europa.eu/research/openscience/pdf/draft_european_open_science_agenda.pdf#view=fit&pagemode=none (accesat 28.08.2022).
11. *The elements of open science* [online]. Swiss National Science Foundation, 31 Aug. 2016. Disponibil: <http://www.snf.ch/en/researchinFocus/newsroom/Pages/news-160831-horizons-the-elements-of-open-science.aspx> (accesat 28.08.2022).
12. SPRINCEAN, S. Noi riscuri și amenințări la adresa siguranței persoanei în epoca intensificării biopericolelor globale. In: *Știința în nordul Republicii Moldova: probleme, realizări, perspective*. Conferința științifică națională cu participare internațională. Ediția a 4-a, 26-27 iunie 2020 / colegiul redacțional: Valeriu Capcelea (coordonator) [et al.]. Bălți: Tipogr. „Indigou Color”, 2020. (499 p.), p. 372-378. ISBN 978-9975-3382-6-4. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/114765 (accesat 28.08.2022).
13. ПОТТЕР, В.Р. *Биоэтика: мост в будущее*. Киев: Видавец В. Карпенко, 2002.
14. POTTER, V.R. *Global bioethics. Building on the Leopold Legacy*. Michigan: Michigan State Univ. Press. 1988. ISBN 0-87013-264-4.
15. ЦЫРДЯ, Ф. Н. Информационно-интеллектуальная и биоэтическая составляющие – важнейшие звенья современной стратегии выживания человечества: теоретико-методологический анализ. In: *Биоэтика науки та технологій: проблеми та рішення / Матеріали V Міжнародного симпозіту з біоетики*. 9-10 жовтня 2008, м. Київ, 2008, pp. 99-100.

16. СПРИНЧАН, С. Л. Биоэтика, политика и стратегии выживания человечества в контексте модернизации социума. In: *„Модернизация науки и общества: вызовы и ответы: материалы междунар. науч. конф.* (Саранск. 10 мая 2011 г.)”. Саранск: ИП Афанасьев В.С., 2011, pp. 259-264. ISBN 978-5-905093-11-1.
17. SPRINCEAN, S. Cultura securitară ca fundament al bunăstării societății. In: *Revista Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică* [Chișinău] 2019, nr. 2(35), pp. 148-153. eISSN 2345-1831. Disponibil: <https://revista.amtap.md/2019/12/31/cultura-securitara-ca-fundament-al-bunastarii-societatii/> (accesat 28.08.2022).